

"Ja poden buscar: De la Rosa no en té ni cinc"

Joan Sardà Dexeus (Barcelona, 1910), economista. Va ser el principal impulsor de la transformació del Banc d'Espanya i del Plan de Estabilización del 1959, que va permetre a l'economia espanyola el pas de l'autarquia al neocapitalisme. És autor de diversos llibres sobre fenòmens monetaris i fa unes setmanes va rebre de la mà del rei el premi d'Economia Jaume I, atorgat per la Fundació Valenciana d'Estudis Avançats.

No era xocant un rei condecorant un republicà, com vostè ho va ser, senyor Sardà?

—Bé, no sé si he tingut temps de ser republicà. A l'any 31 era amic d'alguns republicans, com Joan Lluhí. El meu avi havia tingut de passant el seu pare, i quan jo vaig acabar la carrera vaig passar al despatx de Lluhí. Coneixia Lluhí, en Pere Comas... la gent que intervenia en *L'Opinió*, però me'n vaig desenganyar aviat. Vaig fer un viatge a Anglaterra, per a un curs d'estiu en la London School of Economics, i vaig veure que aquí anaven molt desencaminats. Sobretot, eren anticlericals, i això ja no era moda a Europa.

—*El republicanisme li l'adjudicava com a vençut en la guerra civil.*

—Això, sí. Vaig estar mobilitzat. Lleida, el front d'Aragó, Castelló, València... I després vaig tornar a Barcelona amb un cosí que era aviador.

—*No va patir represàlies?*

—No, era molt jove i no havia fet res. Vaig sortir per la frontera i vaig entrar per Irun. Vaig estar en un camp de concentració a Pamplona. Hi havia un de la Lliga, que estava en una de les secretaries de Serrano Suner, i em va cridar per a encarregar-me dels seus dossiers. I vaig anar a Burgos, on vaig estar al costat de Ramón Serrano Suñer, fent un butlletí de notícies. Fins que va acabar la guerra.

—*Com es va decidir professionalment per l'economia, si no existia com a disciplina ni tenia antecedents familiars?*

—El meu pare i el meu avi eren advocats, i jo vaig estudiar Dret, però jo hi havia tingut afició a l'economia. Aquest viatge que l'hi he dit a Londres, durant la carrera, va ser decisiu. Després, amb el premi extraordinari vaig tenir una beca per anar a Munic, també a estudiar economia, i en acabar la guerra vaig preparar una oposició a la càtedra d'economia, que vaig perdre.

—*Però en va aprovar una altra.*

—A Santiago. Hi vaig estar cinc o sis mesos.

—*Fa l'efecte que vostè és més un home d'acció econòmica que no un acadèmic.*

—Potser sí. També depèn. He fet les dues

coses. Vaig escriure un llibre, que és el més important de la meua vida, el de *La política monetaria y las fluctuaciones de la economía española en el siglo XIX*, i me'n vaig anar a Caracas, com a assessor del Banc Central de Veneçuela. Allà vaig aprendre la política monetària internacional i vaig conèixer el Fons Monetari Internacional (FMI). I en tornar em van nomenar director del Servei d'Estudis del Banc d'Espanya.

—*Com l'hi van anomenar?*

—Ben bé no sé com va anar. Mariano Sebastián, que era el secretari del banc, com tenia l'oposició de tots els economistes de Madrid, suposo que va creure que jo seria més còmode. Que no li faria la punyeta. I entre ell i el governador em van nomenar, amb bastant oposició dins del consell. La cosa va arribar fins al consell de ministres. Franco va preguntar si vivia a Caracas exiliat o voluntàriament, i com que jo tenia un gran prestigi i no tenia antecedents, em van acceptar.

—*Poc després vostè va publicar un llibre, El Banco de España, una historia económica, que va ser retingut. Problemes de censura?*

—Nooo. Va passar que un dels capítols d'aquell llibre explicava com s'havia finançat la guerra. Vaig tenir tota la informació que existia al Ministeri d'Hisenda sobre els pagaments amb or a Rússia. Quan es va publicar el Govern no se'n va adonar, però quan l'ambaixada russa va demanar exemplars van caure en el compte i els van retenir. Potser era perquè el mite de l'expoli soviètic sobre les reserves d'or espanyoles quedava en dubte.

—*En quines condicions estava el Banc d'Espanya quan vostè hi va arribar?*

—Era tot el contrari a un banc central. La llei del 48 posava el Banc d'Espanya en mans del Ministeri d'Hisenda. Durant l'etapa de Sebastián el banc no es va ocupar de res que fos positiu en la seva àrea. És a dir, en les memòries del Banc d'Espanya no sortia una altra cosa que el nombre de bitllets que hi havia en circulació. El primer esforç que vam fer va ser mirar si hi havia manera de publicar una revista que, entre altres coses, parlés de l'oferta monetària i la sectorització dels balanços, per a saber què passava a Espanya monetàriament. Vam aconseguir que els

bancs ens remetessin els seus balanços i vaig publicar una estimació de la balança de pagaments, l'índex de preus, l'índex borsari... Va ser la primera revista d'estadística del Banc d'Espanya, i era indispensable per saber com estava econòmicament el país. Això em va permetre després iniciar el que seria el Plan de Estabilización y Liberalización, el 1959.

—Com hi va arribar?

—Quan vaig tornar de Veneçuela ho vaig fer amb el nomenament de director del Servei d'Estudis, i l'FMI m'anava al darrere perquè tenia molt d'interès que Espanya s'incorporés al món occidental. Tenien por que hi hagués un pet i guanyessin els comunistes. Em van perseguir i vaig mantenir alguns contactes amb representants d'institucions econòmiques. Quan vaig arribar a Madrid, allà m'esperaven els ministres d'Hisenda i de Comerç, que eren Mariano Navarro Rubio i Alberto Ullastres, que ja tenien alguna informació sobre el tema. Em van preguntar quina era l'orientació que havien de seguir i vaig dir que no hi havia altre remei que anar a una política d'estabilització i liberalització tan forta com fos possible i entrar en l'FMI. Sortir de l'autarquia.

—Les mesures que vostè proposava eren contràries al règim.

—Franco i el Govern no tenien massa simpatia pel Pla, però sigui pel que sigui al final es va haver d'acceptar. Va venir l'FMI a Madrid i nosaltres vam anar a buscar l'OECE [Organització Europea de Cooperació Econòmica], i entre els dos vam armar la política d'estabilització.

—Com estaven les arques de l'estat el dia abans de posar en marxa el pla?

—No teníem divises ni per pagar les importacions de petroli. Això va fer que el Govern no tingués cap més remei que acceptar el pla. Ara: vam tenir una sort enorme, perquè a l'any següent, el 1960, va començar a funcionar el turisme. La divisa turística va anar a parar a mans del Govern, de manera que a finals d'any ja hi havia reserves. El Govern no s'ho creia i va venir un dels economistes de l'OECE a Madrid i va dir que el Plan de Estabilización ja havia triomfat.

—Fabià Estapé diu que vostès anaven a fer caure el règim. Que n'estaven convençuts.

—Estàvem bastant segurs que el règim tenia els dies comptats. Li seria molt difícil sobreviure a aquesta nova política. Ara: va sobreviure, eh. Molts anys. Estapé va ser després comissari del Plan de Desarrollo, que era contrari precisament al Plan de Estabilización. L'estabilització era liberalització de preus i no intervenció. En canvi, López Rodó es va inventar els plans de desenvolupament que eren contraris. Jo ja no hi vaig intervenir. Va dir: home, és que veu-

“El Fons Monetari Internacional m'anava al darrere perquè tenia molt d'interès que Espanya s'incorporés al món occidental. Tenien por que hi hagués un pet i guanyessin els comunistes. No hi havia altre remei que anar a una política d'estabilització i sortir de l'autarquia.”

ràs, és que els pobres veuen. I així va anar.

—Per què va eixir del Banc d'Espanya, senyor Sardà?

—No em vaig entendre amb Navarro Rubio. Quan Navarro Rubio va entrar de governador del Banc d'Espanya, després de ser ministre, em va dir que jo passés a assessor i que deixés la direcció del Servei d'Estudis. Li vaig dir que no, que allò era posar-me en un passadís del Banc d'Espanya. Vam discutir i jo vaig demanar l'excedència. Em va dir: vostè no se'n pot anar quan jo entro... Hi haurà un escàndol... Al final em vaig quedar com a assessor, però ni tan sols tenia despatx. I a poc a poc ho vaig deixar.

—Què va fer després?

—Vaig tornar a Barcelona i vaig entrar en contacte amb Cros, l'empresa de productes químics. M'hi van fer conseller. I més tard, el 1965, vam impulsar el Banc Industrial de Catalunya, amb Manuel Ortínez i altra gent dels grups econòmics catalans més importants. Era una empresa de capitalització. No sé exactament què va passar. Jordi Pujol, que era de Banca Catalana, va anar comprant les accions dels altres i es va quedar sol. Jo concebia el Banc Industrial de Catalunya com un banc de tres o quatre bancs comercials, és a dir, assimilat a un holding, però no em van sentir. No va progressar.

—Cros va passar després a KIO, a través d'un personatge molt controvertit: Javier de la Rosa.

—Cros ja feia molt de temps que no anava bé. Ja havien assassinat Josep Maria Bultó i un bon dia Javier de la Rosa va comprar uns paquets molt forts de Cros i d'Unión Explosivos Río Tinto, intentant fer una cosa que nosaltres volíem: la unificació de les dues empreses. Era l'única manera que la indústria d'adobs tingués beneficis. Ell ho va fer, però amb unes aportacions que mai sabies si eren de veritat o de mentida. Jo vaig dimitir.

—Li sorprèn la sort que ha seguit De la Rosa?

—Home! Es podia preveure. Feia unes coses raríssimes. Jo ho deia: aquest home és un geni perdent quartos. El jutge busca ara on és la seva fortuna, però no n'hi ha, de fortuna de De la Rosa. Estafava els moros amb una mà i perdia els diners amb l'altra. Ja poden buscar. Jo crec que no n'hi ha ni cinc.

—Josep Pla va escriure que vostè era “el gran escèptic capaç d'entendre tot això de la moneda”.

—Ah, en Pla sempre deia això. Crec que l'observació d'en Pla és encertada. Havíem anat molt sovint a casa d'ell, amb l'Ortínez i altres com Manuel Ibàñez Escofet, Armand Carabén, Estapé... Pla sempre ens convidava a anar-hi a sopar o a dinar. Parlava molt de menjar, però ell no menjava gens.

—Entre tants comensals excepcionals hi havia Joan Fuster?

—Algunes vegades. Inclús l'he portat jo a Barcelona en cotxe. Èrem molt amics. M'agradava molt. Jo havia llegit *Nosaltres els valencians* a Madrid. Potser alguna cosa més.

—L'escepticisme que li atribuïa Pla, li ve justament pel fet d'"entendre tot això de la moneda"?

—Bé, la meua manera de racionalització i de pensament és aquesta. No sé ben bé què és conseqüència de què.

—Josep Pla creïa en la moneda, com vostè.

—Deia que la moneda era la base de la moral.

—I vostè, què en diu?

—Home, que és molt important. Em consideren monetarista, potser perquè he estudiat molt la teoria monetària i perquè l'economia que més he treballat és la del diner.

—L'estabilitat econòmica encara depèn de l'estabilitat de la moneda?

—Caram, ja ho crec. Si no vigiléssim arribaria un moment que la inflació seria irresistible.

—Però la moneda forta —ho acabem de viure— és contrària a l'estabilitat econòmica.

—En efecte. La moneda no ha de ser ni forta ni fluixa, s'ha d'adaptar a la situació econòmica. Hi ha hagut uns anys en què la pesseta ha estat sobrevalorada, encara que tampoc no massa, eh.

—Vostè va escriure que el socialisme liberal era una bona recepta.

—He estat sempre acèrrim defensor de l'austeritat monetària i antiinflacionari, però últimament, en vista que la política de contenció de la inflació ha tingut unes conseqüències no bones, com l'augment de l'atur, he pensat que potser hi ha èpoques en què s'hauria de fer una política no inflacionària però no tan rígida, perquè si no, l'augment de l'atur és molt fort. En aquest sentit, quan jo era jove havia començat sent keynesià. És clar, Keynes era un liberal pragmàtic, i he pensat que potser ens n'hem embafat una mica, i que una inflació petita és millor que una rigidesa.

—S'han danyat els sectors productius de l'economia en benefici dels financers, com es repeteix?

—També passava que la banca espanyola s'havia quedat pràcticament tota la indústria del país i ara se l'ha venuda: el cas de Mario Conde és molt significatiu. Les inversions industrials no han donat el resultat esperat per-

—Ara a què es dedica?
—A res. A mirar el món a través dels diaris. Tots el dies en llegeixo cinc. I el 'Herald'. De tant en tant, també llegeixo EL TEMPS. De les revistes de Madrid, ja no en compro cap. Només contenen mentides.

què segurament no valien el que es va pagar pels seus accions. De tota manera, això ha fallat més en altres països, com Alemanya, que no aquí.

—La política econòmica de Maastricht ens afavoreix o al contrari ens esquilma?

—Maastricht és la bona direcció. Ara: pot ser excessivament ràpida.

—La crisi s'ha acabat, com proclamen alguns indicadors?

—La crisi en el sentit estricte, potser sí, però en el sentit ampli és molt difícil proclamar-ho quan hi ha tants obrers sense feina. Tot depèn de com s'interpreti. Ara: si poguéssim donar feina a tots els aturats, crearíem tanta riquesa que cobriríem de sobres les despeses de l'estat de benestar.

—Per què és indòmita l'economia?

—Sí que es pot controlar bastant.

—I per què hi ha crisis?

—Tot depèn de la política que facis. Es pot controlar, el que no es pot obtenir és tot el que es busca. No és possible, o és molt difícil, fer una política d'equilibri i no tenir atur. En aquest moment, de totes maneres, hi ha un tema que no se li ha donat prou importància, que és l'existència dels fons internacionals líquids per finançar les inversions del tercer món i eliminar l'atur. I això no es pot fer perquè falla la balança dels pagaments.

—Vostè era partidari que l'FMI representara aquest paper de gran banc mundial.

—Encara ho sóc. Però la pressió actual del Bundesbank i la reserva federal han parat l'expansió monetària. Durant l'última reunió de Madrid es va proposar un augment dels fons líquids internacionals a disposició de l'FMI, però no es va obtenir. La capacitat d'intervenció de l'FMI s'ha quedat petita. El problema és que els governs i els bancs centrals nacionals no volen cedir sobirania a l'FMI.

—Qui decideix l'economia en el món?

—Un conjunt de forces. En aquest moment la màxima autoritat és la reserva federal i el Bundesbank.

—A vostè, el designen com el pare del monetarisme espanyol.

—Em sembla que no.

—Es deu haver fet ric, supose.

—Molt poc. Els economistes no es fan gaire rics. Sort que va venir la Fundació Valenciana d'Estudis Avançats i m'ha donat uns milions.

Miquel Alberola